

Prof. dr hab. Małgorzata Iwanicz-Drozdowska
Kierownik Katedry Systemu Finansowego
Kolegium Zarządzania i Finansów
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Warszawa, dnia 30 czerwca 2022 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Modras
pt. Zarządzanie ryzykiem prawnym w bankowości
w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości**

W dniu 23 marca br. Rada Naukowa Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Warszawskiego wyznaczyła mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Modras. Tytuł dysertacji brzmi: Zarządzanie ryzykiem prawnym w bankowości.

Stosownie do art. 187, ust. 1 i 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, niniejsza recenzja odnosi się do:

- ogólnej wiedzy teoretycznej,
- umiejętności prowadzenia samodzielnej pracy naukowej przez Doktorantkę,
- oryginalności rozwiązania problemu naukowego.

Wstępna ocena rozprawy

Przedłożona do oceny rozprawa ma objętość 174 stron i zorganizowana jest w sześć rozdziałów, a także zawiera wprowadzenie i podsumowanie. Sekwencja i treść rozdziałów tworzą spójną całość. We wprowadzeniu Doktorantka przedstawia przesłanki podjęcia tematu, formułuje problem oraz cele i pytania badawcze. We wprowadzeniu opisany został dosyć szczegółowo proces badawczy.

Doktorantka w ramach prac nad doktoratem wykorzystwała narzędzie wywiadu pogłębionego, który przeprowadziła wśród menedżerów ryzyka prawnego. Wyniki tych badań prezentowane są w rozdziałach od trzeciego do szóstego. Ponadto Doktorantka przeprowadziła analizę danych obejmujących zdarzenia z ryzyka prawnego z sektorowej bazy ZORO, a także zawartość raportów korporacyjnych.

W rozdziale 1 mgr A. Modras dokonała przeglądu pojęć ważnych dla dalszych rozważań, porządkując istniejący stan wiedzy, jak i wskazując występujące luki definicyjne.

Rozdział 2 najmocniej związany jest z wiodącą dyscypliną rozprawy, tj. naukami o zarządzaniu i jakości. Autorka przedstawiła w nim zarządzanie ryzykiem w świetle teorii zarządzania. Trzy kolejne rozdziały przedstawiają poszczególne etapy zarządzania ryzykiem prawnym, zaś rozdział ostatni – wyzwania w zarządzaniu tym ryzykiem, ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań, jakie stoją przed menedżerami ryzyka prawnego.

W rozdziale 3 przedstawiono identyfikację i ocenę ryzyka prawnego, z uwzględnieniem otoczenia regulacyjnego i praktyki banków działających w Polsce, ocenionej na podstawie dokumentów korporacyjnych i wywiadów pogłębionych. Rozdział 4 obejmuje z kolei analizę monitorowania i kontroli oraz raportowania ryzyka prawnego, zaś rozdział 5 postępowanie z ryzykiem prawnym, czyli zarządzanie nim. Istotną część w rozdziale 5 zajmuje analiza sposobów postępowania z ryzykiem prawnym, w tym jego transfer i tworzenie rezerw na ryzyko prawne. Szczególnie ten ostatni element został dostrzeżony w sektorze bankowym w związku z koniecznością (w niektórych bankach) tworzenia rezerw na ryzyko prawne na portfel kredytów frankowych.

W ostatnim rozdziale pracy przedstawiono wyzwania związane z zarządzaniem ryzykiem prawnym oraz wpływ pandemii COVID-19.

W tej części recenzji zwrócę uwagę na pewne kwestie dyskusyjne i niedociągnięcia. Po pierwsze, Doktorantka stwierdziła w początkowej części swojej rozprawy (s. 13), że rola przepisów prawnych w zarządzaniu ryzykiem jest wtórna. Wiele zależy od tego, jak dobrze sektor bankowy ma „rozpracowany” dany rodzaj ryzyka. W przypadku ryzyka operacyjnego, po jego ujęciu w pakiecie „Bazylea II”, banki zaczęły kompleksowo podchodzić do jego oceny, co wcześniej nie miało miejsca. Chociażby w tym przypadku przepis prawa wyprzedził praktykę banków. Po drugie, opisując filar II regulacji kapitałowych Doktorantka pominęła ILAAP, który jest elementem odrębnym od ICAAP. Po trzecie, trudno zgodzić się z zakwalifikowaniem KRI i testów warunków skrajnych (s. 121) jako metod jakościowych.

W paru miejscach (np. s. 79) Doktorantka użyła określenia „depozytariusz”, wskazując na deponentów. Jest to błąd powielany niestety przez wiele osób. W przypadku *moral hazard* akceptowanym przez ekonomistów polskim odpowiednikiem jest „pokusa nadużycia”, a nie „ryzyko moralne”. Praca została starannie zredagowana, chociaż Doktorantka nie ustrzegła się drobnych błędów językowych.

Dysertacja została przygotowana w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości, chociaż jej zawartość uwzględnia także dorobek dyscyplin ekonomia i finanse oraz nauki prawne. Za dominującą w pracy dyscyplinę uznaję nauki o zarządzaniu i jakości, za czym przemawia wykorzystany aparat badawczy, a także aparat pojęciowy i analityczny, w którym Doktorantka umiejscowiła swoje rozważania.

Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej

W dysertacji Doktorantka dobrała i wykorzystwała literaturę przedmiotu w sposób właściwy, wykazując przy tym krytyczne spojrzenie i znajomość tematu. Problematyka „zarządzania ryzykiem” łączy w sobie zagadnienia zarządzania, finansów i elementy nauk prawnych (przeгляд i analizę wybranych przepisów prawnych). Do aspektów teoretycznych najistotniejszych z perspektywy tematyki rozprawy należy zaliczyć trzy podejścia zaprezentowane w rozdziale II, tj. podejście systemowe, podejście zasobowe i podejście procesowe. Autorka przedstawiła je w sposób spójny, odnosząc się także do praktyki zarządzania ryzykiem.

Poza znajomością zagadnień teoretycznych mieszczących się dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości, Doktorantka wykazała się znajomością zagadnień mieszczących się w dyscyplinie ekonomia i finanse, obejmujących finansowe aspekty zarządzania ryzykiem, oraz znajomością uwarunkowań prawnych nie tylko odnoszących się do oczekiwań regulatora w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym, ale także szerokiej gamy zdarzeń będących źródłem ryzyka prawnego i praktyki banków w zakresie raportowania korporacyjnego.

Ocena umiejętności prowadzenia samodzielnej pracy naukowej

Mgr Agnieszka Modras przeprowadziła na potrzeby przygotowania dysertacji:

- studia literaturowe,
- analizę przepisów prawnych,
- analizę raportów korporacyjnych,
- wywiady pogłębione,
- analizę danych z bazy zdarzeń ryzyka operacyjnego ZORO.

Doktorantka wykorzystwała zarówno literaturę krajową, jak i zagraniczną odnoszącą się do wybranych aspektów zarządzania i finansów. Literatura została dobrana i wykorzystana w

sposób dojrzały. Studia literaturowe zostały uzupełnione analizą przepisów prawnych, co wynika z profilu tematycznej rozprawy.

Analiza dokumentów korporacyjnych obejmowała sprawozdania zarządów oraz tzw. ujawnienia (adekwatność kapitałowa) za lata 2019 i 2020 banków notowanych na GPW, a także – o ile były dostępne – prospekty emisyjne i memoranda informacyjne. Pozwoliło to na zdiagnozowanie podejścia banków do definiowania ryzyka prawnego, jego umiejscowienia w systematyce ryzyka i nadanej mu rangi, a także raportowania.

Wywiady pogłębione były prowadzone od sierpnia do października 2021 r. Objęto nimi 11 osób, w tym 9 menedżerów ryzyka prawnego, reprezentujących 9 banków, w tym 8 notowanych na GPW. Wielkość próby można uznać za satysfakcjonującą. Scenariusz ramowy wywiadu zawierał 35 pytań podzielonych na 3 zasadnicze części (tj. zagadnienia ogólne, proces zarządzania ryzykiem, prawnicy a zarządzanie ryzykiem) oraz 1 pytanie dot. wpływu COVID-19. Zestaw pytań był kompleksowy i obejmował, w mojej ocenie, wszystkie zagadnienia istotne z perspektywy podjętego tematu. Sposób prezentacji wniosków wynikających z wywiadów w poszczególnych rozdziałach, z którymi pytania były powiązane, a nie w jednym rozdziale odnoszącym się do wyników badań, oceniam jako właściwy.

Analiza danych z systemu ZORO (System Zdarzeń z Obszaru Ryzyka Operacyjnego) obejmowała około 920 zdarzeń odnoszących się do ryzyka prawnego za okres od 1 lipca 2020 r. do 30 czerwca 2021 r. Dane te pozwoliły na diagnozę skali i zakresu zdarzeń z obszaru ryzyka prawnego, bez możliwości modelowania ryzyka. Analiza danych z bazy ZORO stanowi cenne uzupełnienie prowadzonych rozważań.

Wywód prowadzony w rozprawie jest spójny i powiązany z tematyką pracy. Doktorantka formułuje dojrzałe wnioski wynikające z przeprowadzonych studiów i analiz. Wykazała się tym samym umiejętnością prowadzenia samodzielnej pracy naukowej.

Ocena oryginalności rozwiązania problemu naukowego

Tematyka ryzyka prawnego jest rzadko poruszana w literaturze naukowej i fachowej. Wynika to w dużym stopniu z konieczności połączenia przy jego analizie zagadnień z różnych dyscyplin. Osobie, która nie jest prawnikiem trudno byłoby dokonać kompleksowej analizy podejścia metodycznego do zarządzania ryzykiem prawnym, napotykanym przy tym

problemów i barier oraz umiejscowienia ryzyka prawnego w całościowej systematyce ryzyka w bankowości. Doktorantka wykorzystała posiadaną wiedzę teoretyczną i zawodową w sposób, który umożliwił oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Za szczególnie cenne uznaje połączenie i zintegrowane wykorzystanie informacji i danych z różnych źródeł, a także ich przekrojową analizę i sformułowane wnioski. Doktorantka wskazała na luki występujące w istniejących rozwiązaniach regulacyjnych i praktyce banków.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę sformułowane powyżej oceny wnoszę o dopuszczenie do publicznej obrony pracy doktorskiej p. mgr Agnieszki Modras pt. Zarządzanie ryzykiem prawnym w bankowości.